

Avdelningen för systemanalys, försörjningstrygghet och statistik
Enheten för energimarknader
Angelina Björklund
016-542 06 50
angelina.bjorklund@energimyndigheten.se

Rapportering om utvecklingen inom regeringsuppdrag M2018/01642/Ee: Gotland blir en pilot för ett hållbart energisystem

Bakgrund

Regeringen gav år 2018 Energimyndigheten i uppdrag att verka för att Gotland ska vara ett pilotområde som går före i omställningen till ett hållbart energisystem, med avseende på energipolitikens tre grundpelare: försörjningstrygghet, konkurrenskraft och ekologisk hållbarhet.

I uppdraget ingick att i samverkan med relevanta aktörer ta fram en färdplan för omställningsarbetet. Färdplanen redovisades den 29 mars 2019. I uppdraget ligger även att Energimyndigheten ska samordna det fortsatta arbetet med att realisera färdplanen och publicera hur utvecklingen fortskrider vartannat år, med start 2020. En särskild rapportering till Regeringskansliet (Infrastrukturdepartementet tidigare Miljö- och energidepartementet) ska också ske årligen i samband med myndighetens årsredovisning. Detta dokument avser täcka in såväl rapporteringskravet samt kravet på publicering om hur utvecklingen fortskrider. Utöver detta rapporteras även i årsredovisningen vad som hänt i projektet under 2020.

Status för de olika åtagandena/områdena i Färdplanen

Sedan färdplanen färdigställdes har ett huvudsakligt fokus varit att hitta vägar framåt för att kunna arbeta vidare med åtgärderna i färdplanen. Framför allt har fokus legat på de två initiativen som nämns i färdplanen (under delområdena lokal förankring och kapacitet samt fossilfritt transportsystem) samt Energicentrum (under delområdet lokal förankring och kapacitet). Energimyndigheten har finansierat etableringen av Energicentrum på Gotland och stöd har fortsatt beviljats för arbetet med Energicentrum under år 2021. Region Gotland har samtidigt beslutat om en långsiktig basfinansiering för Energicentrums verksamhet.

Under 2020 ansökte Energimyndigheten om medel från den regionala strukturfonden ”Småland och öarna”, ansökan beviljades av Tillväxtverket under

Datum
2021-02-11

sommaren och under hösten har utlysning av medlen planerats. Energimyndigheten går in och medfinansierar med drygt 21 mkr varför totalt 42 mkr finns att tillgå. Av detta kommer 30 mkr att utlyses och resterande belopp används till administration, utvärdering etc. Den första utlysningen (15 mkr) öppnade den 16 december 2020. Utlysningarna är riktade mot små och medelstora företag och med inriktning mot fossilfria transporter och ett fossilfritt och robust elsystem. Programmet pågår 2020-2023.

Arbetet har även fortgått i flera av de andra åtgärderna och ett antal är redan genomförda. Nedan presenteras status för åtgärderna inom respektive delområde i färdplanen. För mer ingående förklaringar av respektive åtgärd se *Energipilot Gotland – Färdplan för att möjliggöra att Gotland blir pilot för ett hållbart energisystem* (ER 2019:09).

Lokal förankring och kapacitet

Åtgärd	Ansvarig	Tidplan	Kommentar	Status
Energicentrum Gotland	Region Gotland (Energimyndigheten medfinansierar)	Etapp 1: 2019-2020 Etapp 2: 2021-2022 Etapp 3: 2023-2024	Etablering av ett Energicentrum. Region Gotland har beslutat om en basfinansiering för Energicentrums verksamhet. Energimyndigheten har beslutat om stöd för 2021.	Pågående
Initiativ för att accelerera omställningstakten på Gotland	Energimyndigheten	Enligt Färdplan: 2019-2021 Utlysningsprojekt: 2020-2023	Riktade insatser i form av till exempel projekt eller utlysningar, som stimulerar till faktisk omställning av energisystemet på Gotland. Åtgärden har påbörjats genom den utlysning som Energimyndigheten öppnat i dec 2020.	Pågående ¹

Flexibelt & robust elsystem

Åtgärd	Ansvarig	Tidplan	Kommentar	Status
Ökad leveranssäkerhet & möjligheten att ansluta förnybar elproduktion – på kort och lång sikt	Vattenfall	2018	Vattenfall har i uppdrag från Energimyndigheten genomfört en studie kring hur nyanslutning av förnybar elproduktion och ökad leveranssäkerhet kan möjliggöras med den befintliga överföringsförbindelsen till fastlandet. Inga eventuella åtgärder efter studien har påbörjats. Åtgärden behandlar en viktig fråga för aktörerna på ön.	Studien är klar, åtgärder efter studien är ej påbörjade
Utveckla en lokal marknad för flexibilitet	Vattenfall	2019-2022	Vattenfall Eldistribution har börjat genomföra denna åtgärd genom sitt deltagande i EU-projektet CoordiNet. På Gotland finns en av fyra handelsplatser inom projektet.	Pågående
Studera regelverk och affärsmodeller kopplade till flexibilitet	Forum för smarta elnät (Energimyndigheten/Energimarknadsinspektionen) ²	2019	Forum för smarta elnät genomförde ett projekt med syfte att komma med rekommendationer om utformning av ansvar och roller för att möjliggöra ökad flexibilitet i elsystemet. Inga åtgärder har påbörjats efter projektet.	Studien är klar, åtgärder efter studien är ej påbörjade

¹ Gemensamt initiativ tillsammans med initiativet under Fossilfritt transportsystem.

² Forum för smarta elnät finns inte längre kvar och ansvar för åtgärden bör flyttas till Energimyndigheten eller Energimarknadsinspektionen.

Utveckling av de regulatoriska förutsättningarna för innovation inom elsystemet genom regulatorisk sandlåda	Energimarknadsinspektionen/Energimyndigheten	2019-2020	Förslaget är att regeringen ger Energimarknadsinspektionen i uppdrag att ta fram ett förslag till hur regulatoriska sandlådor kan utformas. Inget sådant uppdrag finns i nuläget. Däremot finns energigemenskaper med som en del i inre marknadsdelen i Ren energipaketet från EU som ska implementeras i svensk lagstiftning. Det måste utredas vidare vilka hinder och möjligheter som finns för gotländska aktörer att starta en energigemenskap.	Ej påbörjad
---	--	-----------	--	-------------

Klimatsmart industri

Åtgärd	Ansvarig	Tidplan		Status
CemZero – Cementas elektrifiering av produktionen	Cementa/Vattenfall ³	2019-2024	Cementa studerar möjligheten att elektrifiera cementproduktionen inom projektet CemZero finansierat av Energimyndigheten (Industrikivet).	Pågående
Nordkalk – förnybara energibärare vid produktion av bränd kalk	Nordkalk/Umeå universitet	2019-2022	För att möta Sveriges mål om nettonollutsläpp av växthusgaser 2045 har Nordkalk startat ett projekt tillsammans med Umeå universitet för att öka användningen av förnyelsebara energibärare. .	Pågående

Fossilfritt transportsystem

Åtgärd	Ansvarig	Tidplan	Kommentar	Status
Initiativ för omställning till en fossilfri transportsektor på Gotland	Energimyndigheten	Enligt färdplan: 2019-2020 Utlisningsprojekt: 2020-2023	Åtgärden har påbörjats genom den utlysning som Energimyndigheten öppnat i dec 2020.	Pågående ⁴
Energimyndighetens uppdrag om sektorsstrategier	Energimyndigheten	2019-2020	Workshop har genomförts på Gotland med fokus på hur det går att få en ökad elbilsanvändning på ön. En förstudie om smart laddning på Gotland har också genomförts.	Pågående
Lokal och regional kapacitetsutveckling för energiomställning och minskad klimatpåverkan (LoReg)	Länsstyrelsen i Gotlands län	2018-2020	Länsstyrelsen har beviljats medel för ett projekt inom LoReg, <i>Fysisk planering för ett robust och förnyelsebart energisystem</i> , som syftar till att synliggöra behov inom fysisk planering som identifierats i olika nationella, lokala och regionala satsningar och projekt som Gotland medverkar i. Projektet slutredovisades i november 2020. (dnr: 2018-011662)	Klar
Studie inför nästa färjeupphandling	Trafikverket	2018-2021	Trafikverket har ett regeringsuppdrag om att genomföra en studie inför nästa upphandling av	Pågående

³ Cementa fortsätter sitt projekt men samarbetet med Vattenfall har avslutats.

⁴ Gemensamt initiativ tillsammans med initiativet under Lokal förankring och kapacitet.

Datum
 2021-02-11

av trafiken till och från Gotland			färjetrafiken till och från Gotland. Studien ska vara klar i september 2021.	
Främjande av anslutning av fartyg till landströmsförsörjning	Region Gotland	2019	Visby hamn (inklusive kryssningskajen) har förberetts för landström. Landanslutning är i drift för linjetrafikens färjor. Kryssningskajen i Visby hamn är förberedd med tomrör för framtida ledningsdragning.	Klar
Klimatneutral färjedrift av Fåröleden	Trafikverkets färjerederi	2018 (plan klar) 2025-2027 (möjligt införande färja)	Trafikverket har gjort en plan för utbyte. Förslaget att vidare diskutera med Trafikverket om att prioritera att byta ut färjorna på Fåröleden (till klimatneutral färjedrift) framför andra vägfärjor är inte påbörjad.	Ej påbörjad (plan klar)

Resurseffektiv bebyggelse

Åtgärd	Ansvarig	Tidplan		Status
Kunskapsatsning med syfte att minska byggnaders energianvändning och att öka byggnaders användning av förnybar energi	Energimyndigheten	2019-2022	En konsultstudie har genomförts men inga åtgärder är påbörjade.	Studien är klar, åtgärder efter studien är ej påbörjade
Centralisering och automatisering av drift och övervakning i byggnader	Energimyndigheten	2019-2020	En konsultstudie har genomförts men inga åtgärder är påbörjade.	Studien är klar, åtgärder efter studien är ej påbörjade
Demonstrationsprojekt av soleslösningar i flerbostadshus	Energimyndigheten	2019-2022	En konsultstudie har genomförts men inga åtgärder är påbörjade.	Studien är klar, åtgärder efter studien är ej påbörjade
Energi- och klimatrådgivning med fritidshusägare som målgrupp	Energicentrum	2020-2023	Åtgärden har ej påbörjats. Det är oklart i vilken utsträckning detta är möjligt att genomföra med tanke på de krav som ställs på Energi- och klimatrådgivarna. Däremot är detta en viktig målgrupp att arbeta vidare mot.	Ej påbörjad
Databas som ger en heltäckande bild över det gotländska byggnadsbeståndet	Campus Gotland	2020	Åtgärden har ej påbörjats.	Ej påbörjad

Areella näringar

Åtgärd	Ansvarig	Tidplan	Kommentar	Status
--------	----------	---------	-----------	--------

Datum
 2021-02-11

Digital hub för energiomställning av jord- och skogsbruket	Leader Gute i samverkan med organisationer och företag inom de areella näringarna	2019-2022	Åtgärden har påbörjats i samarbete med Energicentrum.	Pågående
--	---	-----------	---	----------

Trygg energiförsörjning och beredskapsfrågor

Åtgärd	Ansvarig	Tidplan	Kommentar	Status
Trygg energiförsörjning – En viktig del i ett hållbart energisystem	Försvarmakten, Länsstyrelsen i Gotlands län, Energimyndigheten	2018-2020 (förlängt till 2021)	Regeringsuppdraget <i>Uppdrag till Försvarmakten och Länsstyrelsen i Gotlands län om samverkan och organisation inom totalförsvaret i Gotlands län</i> pågår.	Pågående
Energi- och klimatrådgivare på Energicentrum	Energicentrum/Länsstyrelsen	Ingen tidplan	Energi- och klimatrådgivare är knutna till Energicentrum, men det finns ingen särskild kompetens knuten till Energicentrum med fokus på trygg energiförsörjning.	Ej påbörjad

Arbetet framåt

Diskussioner pågår mellan Energimyndigheten, Regionen och Länsstyrelsen för att planera hur samverkan ska se ut framöver och hur arbetet med att följa upp pågående aktiviteter samt initiera nya aktiviteter ska se ut. Det finns bland annat ett behov av att göra utvärdering och uppdatering av Färdplanen. Möten i den högnivågrupp som träffades regelbundet under framtagandet av Färdplanen har återupptagits år 2020.

Energimyndigheten samverkar med aktörer på Gotland i fler sammanhang och projekt än åtgärderna ovan. Ett arbete med att kartlägga interna projekt med kopplingar till Gotland har påbörjats för att få en bättre helhetsbild av det arbete som sker. Bland annat har Energimyndigheten under senaste året varit delaktig i eller finansierat följande projekt med kopplingar till Gotland:

Projekt	Ansvarig	Delområde	Tidplan
Införande av eldriven godstrafik - behovet av infrastruktur	Uppsala universitet	Fossilfritt transportsystem	2020
Projekt inom forskningsprogrammet <i>Spara och bevara</i> (med kansli i Visby)	Energimyndigheten	Resurseffektiv bebyggelse	2006-2024
Strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad	Energimyndigheten	Flexibelt och robust elsystem	2020
Energieffektiva negativa utsläpp från jordbrukssektorn	Kungliga tekniska högskolan, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala universitet	Areella näringar	2020-2024

Stöd till energi- och klimatrådgivare på Gotland.	Energimyndigheten	Lokal förankring och kapacitet	2018-2020
---	-------------------	--------------------------------	-----------